

Efekt stranog jezika i emocionalnost

Banfić, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:423246>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

EFEKT STRANOG JEZIKA I EMOCIONALNOST

Diplomski rad

Nina Banfić

Mentor: Dr. sc. Mirjana Tonković

Zagreb, 2023.

IZJAVA

Pod punom moralnom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno te da u njemu nema kopiranih, prepisanih ili preuzetih dijelova teksta tuđih radova koji nisu propisno označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

U Zagrebu, 26. listopada 2023.

Nina Banfić

Sadržaj

Uvod.....	1
Dvojezičnost i neke odrednice usvajanja stranog jezika	2
Efekt stranog jezika.....	3
Emocije i strani jezik.....	5
Problem i hipoteze	10
Problem	10
Hipoteze.....	10
Metoda.....	10
Sudionici.....	10
Nacrt istraživanja	11
Instrumenti.....	11
Postupak	12
Rezultati	13
Rasprava	17
Zaključak	24
Literatura	25
Prilozi	29

Efekt stranog jezika i emocionalnost

Foreign language effect and emotionality

Nina Banfić

Sažetak: Korištenje stranog jezika mijenja ishode kognitivnih procesa u situacijama moralnih dilema, donošenja odluka ili laganja. Ta promjena pripisuje se efektu stranog jezika koji se odnosi na postojanje razlika u ishodima kognitivnih procesa ovisno o jeziku na kojem se odvija. Rastuća literatura opisuje emocionalnu distancu koja se javlja tijekom korištenja stranog jezika umjesto materinjeg. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u procjenama valencija riječi ovisno o tome je li podražajna riječ prezentirana na hrvatskom ili španjolskom, odnosno materinjem ili stranom jeziku. Odabrano je 45 imenica iz tri kategorije riječi: pozitivne, neutralne i negativne. Riječi su odabrane iz baze riječi na španjolskom jeziku i prevedene na hrvatski, a odabrane su one riječi koje nisu bile procijenjene kao ekstremno emocionalne. Korišten je eksperimentalni nacrt u kojem je jedna varijabla bila jezik, a druga vrsta riječi (pozitivna, neutralna ili negativna). Zadatak sudionika bio je procijeniti koliko smatraju da je prikazana riječ negativna, odnosno pozitivna. U istraživanju su sudjelovali ispitanici kojima je hrvatski jezik materinji, a španjolski strani jezik, koji su po slučaju podijeljeni u dvije skupine. Jedna je ispunjavala upitnik na hrvatskom jeziku, a druga na španjolskom. Rezultati ovog istraživanja ne potvrđuju efekt stranog jezika.

Ključne riječi: efekt stranog jezika, emocionalnost, strani jezik

Abstract: Using a foreign language changes the outcomes of cognitive processes in situations of moral dilemmas, decision-making or lying. This change is attributed to the foreign language effect, which refers to differences in the outcomes of cognitive processes depending on the language used. A growing body of literature describes the emotional distance that occurs when using a foreign language instead of the mother tongue. The aim of this research was to examine whether there are differences in word valence assessments depending on whether the stimulus word is presented in Croatian or Spanish, i.e. native or foreign language. 45 nouns were selected from three categories of words: positive, neutral and negative. The words were selected from the Spanish word base and translated into Croatian, and words that were not assessed as extremely emotional were selected. An experimental design was used in which one variable was language and the other was word type (positive, neutral or negative). The participants' task was to estimate how negative or positive they thought the displayed word was. Respondents who speak Croatian as their mother tongue and Spanish as a foreign language participated in the research, randomly divided into two groups. One filled out the questionnaire in Croatian, and the other in Spanish. The results of this research do not confirm the effect of a foreign language.

Key words: foreign language effect, emotionality, foreign language

Uvod

Poznata latinska poslovice kaže „koliko jezika znaš, toliko ljudi vrijediš.“ Iako poznavanje stranih jezika ne određuje vrijednost osobe, sasvim je sigurno da donosi niz prednosti i pozitivnih iskustava. Primjerice, dvojezične osobe imaju bolje izvršno funkcioniranje (Bialystok i suradnici, 2012) i imaju bolje rezultate u zadacima prebacivanja, odnosno u zadacima u kojima se traži česta prilagodba na nova pravila (Prior i MacWhinney, 2010) u usporedbi s jednojezičnima. Veliki interes istraživača posljednjih desetljeća usmjerio se upravo na proučavanje kognitivnih procesa na stranom jeziku i to u situacijama moralnih dilema i donošenja odluka. Naime, istraživanja pokazuju kako se procesi razmišljanja, a posebno donošenja odluka, razlikuju ovisno o tome odvijaju li se na materinjem ili stranom jeziku (Tonković i sur., 2019). Takve razlike u ishodima kognitivnih procesa koje ovise o jeziku nazivaju se efektom stranog jezika. Prvi su ga opisali Keysar i suradnici (2012) u istraživanju na dvojezičnim osobama, a najveći fokus dosadašnjih istraživanja usmjeren je na donošenje odluka i procjene o moralu. Manje pažnje posvećeno je istraživanju emocionalnosti stranog jezika, za koje Caldwell-Harris (2015) navodi da se dugo smatralo izvan dosega znanstvenog istraživanja. Pri tome, kao razlog navodi različite odrednice usvajanja jezika poput dobi usvajanja jezika, naturalističkog učenja u odnosu na učenje u učionici, osobnog značenja koje jezik ima za pojedinca i subjektivnu prirodu emocionalnog iskustva (Caldwell-Harris, 2015). Nevoljkost za istraživanja u tom području može se dijelom objasniti i stavovima koji su prevladavali dugi niz godina u znanstvenoj zajednici, poput stava Ekman i Cordaro (2011) o tome kako su emocije i jezik neovisni te se razvijaju neovisno jedno od drugog. Autori navode primjer riječi na nizozemskom *uitbuiken* (doslovno: „izvanstomačiti“ – odnosi se na vrijeme zadovoljnog opuštanja nakon dobrog obroka) koju je teško prevesti na engleski, jer je za to potrebno čak 14 riječi. Prema tom stajalištu, jezik je socijalno konstruiran, dok osnovne emocije nisu. Iako se isprva može činiti kako jezik i emocije nisu previše povezani, sve više novijih istraživanja sugerira da jezik ima dublju i značajniju ulogu u odnosu na emocije (Lindquist, 2015).

Dvojezičnost i neke odrednice usvajanja stranog jezika

Pri samoj definiciji dvojezičnosti, istraživači taj pojam opisuju kao stanje u kojem pojedinac ima pristup više od jednom jezičnom kodu kao sredstvu komunikacije (Hamers i Blanc, 2000). Dvojezičnost se može promatrati i u kontekstu raznih stupnjeva znanja dva jezika (Kroll i De Groot, 2009). Dvojezične osobe nisu nužno fluentne u oba jezika te koriste strani jezik za različite svrhe (Grosjean i Li, 2013). Primjerice, to mogu biti potreba za preseljenjem u stranu zemlju, učenje zbog želje za znanjem, obiteljski razlozi ili zbog potrebe posla. Grosjean i Li (2013) dvojezičnost definiraju kao korištenje dva ili više jezika u svakodnevnom životu i pritom navode kako neke dvojezične osobe mogu biti vješte u oba ili više jezika, dok se neke mogu uspješno sporazumjeti, ali ne i znati pravilno pisati ili čitati na tom jeziku. Istraživači opisuju niz različitih vrsta dvojezičnosti, a jedna od podjela je ona Jelaska i suradnika (2005) prema kojoj dvojezičnost može biti istovremena ili naknadna, što ovisi o tome je li se usvajanje drugog jezika počelo događati na samom početku jezičnog razvoja ili kasnije. Pritom se kao granica jezičnog razvoja uzima treća godina starosti djeteta (Jelaska i sur., 2005). Jelaska i suradnici (2005) u definiciji dvojezičnosti razlikuju i okomitu, odnosno vodoravnu jezičnost. Okomita podrazumijeva upotrebu idioma i dijalekata unutar istog jezika, dok se vodoravna odnosi na upotrebu dva različita jezika. Nadalje, dvojezičnost može biti pasivna na način da osoba samo razumije jezik, ili aktivna u kojoj se dvojezična osoba služi drugim jezikom i u govoru i u pismu (Jelaska, 2005). Zbog već spomenutih odrednica usvajanja jezika, dvojezično iskustvo i razvoj osobe koja je u drugoj godini života počela učiti strani jezik u kućanstvu će biti znatno drugačije od osobe koja ga je počela učiti u petnaestoj godini života na nastavi u školi.

Iako dvojezično iskustvo može biti različito, prednosti dvojezičnosti su mnogobrojne. Primjerice, istraživanja pokazuju da dvojezičnost ima pozitivne učinke na kognitivne rezerve i odgađa simptome demencije (Woumans i sur., 2015). Dvojezični ljudi drugačije koriste mentalne resurse od jednojezičnih, a upravo ti resursi mogu biti od posebne važnosti prilikom razumijevanja i stvaranja rečenica na dominantnom jeziku, pri biranju riječi za govor na jednom jeziku i tijekom prebacivanja s jednog jezika na drugi u aktivnoj komunikaciji (Kroll i Bialystok, 2013). Također, Bialystok i suradnici (2012) sugeriraju da dvojezične osobe razvijaju bolju kognitivnu kontrolu od jednojezičnih,

budući da stalno moraju koristiti napore kako bi potisnule jezik koji trenutno ne koriste te kako bi se mogle prebaciti s jednog jezika na drugi.

Osim prednosti, postoje i izazovi u uspješnom usvajanju drugog jezika, budući da ono ovisi o individualnom iskustvu svake osobe. Neki istraživači spominju razlike u rodu te osobinama ličnosti poput ekstraverzije kao prisutne u procesima usvajanja stranog jezika (Dewaele i Pavlenko, 2002). Kako navode autori, ekstraverti imaju nižu razinu kortikalnog uzbuđenja, što im omogućava slobodniji razgovor na stranom jeziku u odnosu na introverte. Na taj način mogu brže savladati jezik uz više vježbe na nastavnim satovima, za razliku od introverta koji izbjegavaju komunikaciju na stranom jeziku.

Anksioznost također može biti izazov u usvajanju, ali i proučavanju efekta. Horwitz i suradnici (1986) su predložili primarne izvore jezične anksioznosti: strah od komunikacije, strah od negativne evaluacije i ispitnu anksioznost. To znači da anksioznost može djelovati na proces usvajanja jezika na više različitih načina. Primjerice, u situacijama usvajanja jezika u učionicama, anksioznost može biti ometajući faktor u komunikaciji zbog straha od pogrešnog izgovaranja riječi ili nerazumijevanja pojedinih jezičnih pravila. Istraživanje Atas (2014) pokazalo je da neki učenici izbjegavaju govoriti na satu stranog jezika zbog straha od kritike, što može ometati uspješno usvajanje jezika ili evaluaciju njihovog stvarnog znanja. Dodatno, ako je osoba dovoljno anksiozna da se to odrazi na njen uradak, bit će teže registrirati same efekte stranog jezika, što predstavlja i izazov u proučavanju efekta.

Efekt stranog jezika

Istraživanja pokazuju kako se procesi razmišljanja, a posebno donošenja odluka, razlikuju ovisno o tome odvijaju li se na materinjem ili stranom jeziku (Tonković i sur., 2019). Te razlike u ishodima kognitivnih procesa pripisuju se efektu stranog jezika. Keysar i suradnici (2012) prvi su ga opisali u svom istraživanju o efektu okvira, a koji se odnosi na kognitivnu pristranost pri kojoj ljudi odlučuju između rizičnih opcija na temelju toga jesu li opcije predstavljene u pozitivnom ili negativnom kontekstu. Keysar i suradnici (2012) su pokazali da efekt okvira nestaje na stranom jeziku. Proveli su četiri eksperimenta u kojima su se koristili problemom „azijske bolesti“ kako bi pokazali da su

ljudi spremniji odabrati manji dobitak koji je siguran nasuprot većem dobitku koji je rizičan. Pritom su modificirali originalni problem, i tražili od sudionika da odaberu između lijeka koji bi sigurno spasio 200,000 ljudi i lijeka koji bi možda spasio 600,000 ljudi, dok je šansa da ne spasi nikoga bila znatno veća. Rezultati su pokazali da efekt okvira nestaje na stranom jeziku, odnosno da ljudi nisu bili skloniji birati sigurniju opciju na stranom jeziku. Objašnjenje autora je da se ljudima prirodna averzija prema gubitku smanjuje na stranom jeziku. Dvojezičnost smanjuje efekt okvira i u situacijama koje izazivaju manju emocionalnu reakciju kod sudionika. Tako su, primjerice, Costa i suradnici (2014) replicirali spomenuto istraživanje Keysara i suradnika, ali su problem „azijske bolesti“ modificirali na način da su dobitci i gubitci umjesto ljudskih života bili zamijenjeni novcem. Na taj način, sudionici su morali izabrati jednu od dvije opcije. Prva je garantirala dobitak od 400,000 dolara. Druga je bila rizičnija, odnosno postojala je šansa da mogu osvojiti 600,000 dolara, ali je pritom postojala veća šansa da izgube cijeli dobitak. Sudionici su na stranom jeziku bili skloniji birati rizičniju opciju, čime su potvrdili da efekt okvira nestaje na stranom jeziku.

Hayakawa i Keysar (2018) ističu da se naše mentalne slike mijenjaju kada se služimo stranim jezikom. Točnije, njihovo istraživanje je pokazalo da su te mentalne slike manje živopisne na stranom jeziku. Također se pokazalo da aktivno razmišljanje na stranom jeziku smanjuje praznovjerna vjerovanja (Hadjichristidis i sur., 2019). Autori su sudionicima zadali nekoliko scenarija i zamolili ih da u svakom zamisle izvođenje neke radnje (npr. podnošenje molbe za posao) pod praznovjernim okolnostima (npr. razbijeno ogledalo; djetelina s četiri lista) i da procjene kako bi se osjećali (Hadjichristidis i sur., 2019). Pokazalo se da je strani jezik potaknuo manje negativnih osjećaja prema scenarijima koji su uključivali praznovjerna vjerovanja s lošim ishodima te manje pozitivnih osjećaja prema scenarijima s dobrim ishodima. Autori nude objašnjenje kako se praznovjerna vjerovanja obično stječu i koriste u kontekstu koji uključuje materinji jezik. Kao rezultat toga, materinji jezik pobuđuje praznovjerna vjerovanja snažnije nego strani jezik. Osim navedenog, pokazuje se da strani jezik povećava i emocionalnu distancu u odnosu na materinji jezik (Kross i Ayduk, 2017). Stoga je jedno od objašnjenja efekta stranog jezika razlika u emocionalnosti stranog i materinjeg jezika.

Emocije i strani jezik

U raspravi o dvojezičnosti u kontekstu emocija, istraživanja pokazuju da postoje razlike u korištenju materinjeg i stranog, odnosno drugog jezika. Prema Pavlenko (2012), kod nekih dvojezičnih osoba, a posebno kod onih koje su kasnije počele učiti drugi jezik, taj se jezik obrađuje samo semantički, a ne afektivno. Drugim riječima, strani jezik ne pobuđuje jednake emocije kao materinji jezik. Može se reći da su procjene valencija riječi, odnosno stupanj u kojem je riječ procijenjena kao pozitivna ili negativna, manje ekstremne na stranom jeziku u odnosu na materinji. Poznato je i da negativni podražaji izazivaju više pažnje nego pozitivni podražaji (Smith i sur., 2003) pa tako možemo očekivati da se negativne riječi bolje pamte od pozitivnih ili neutralnih. U pokušaju ispitivanja postojanja kvalitativne prednosti u pamćenju za emocionalne riječi, Kensinger i Corkin (2003) su proveli šest eksperimenata. U svih šest slučajeva, detalji povezani s prezentacijom riječi su imali veću vjerojatnost biti upamćeni za emocionalne stavke, u odnosu na neutralne. Drugačije rečeno, rezultati su potvrdili da takva prednost postoji. Emocionalne riječi obično se bolje pamte od neutralnih riječi, no taj je efekt manje tipičan za riječi na stranom jeziku, dok riječi na materinjem jeziku pobuđuju veće emocionalne rezonancije. To znači da je emocionalni odgovor koji odgovara emocionalnom stanju druge osobe veći na materinjem jeziku (Anooshian i Hertel, 1994).

Jedan od razloga smanjene emocionalnosti u drugom jeziku dijelom se pripisuje emocionalnoj distanci koja nastaje kad pojedinac govori drugim jezikom (Kross i Ayduk, 2007). Emocionalno distanciranje ili „udaljavanje“ je strategija regulacije emocija koja omogućava pojedincima da se odmaknu od svog iskustva prepunog emocionalnih detalja kako bi ga mogli učinkovitije prorađiti (Kross i Ayduk, 2007). Rezultati istraživanja Sheikh i Titone (2016) sugeriraju postojanje emocionalne distance na stranom jeziku samo za negativne riječi. Autori su pratili pokrete očiju 34 dvojezična sudionika koji su čitali materijale na stranom jeziku s ciljem razumijevanja teksta i potom su rezultate usporedili sa sudionicima iz svoje prethodne studije koji su materijale čitali na materinjem jeziku. Iz dobivenih nalaza, zaključili su kako su pozitivne riječi brže čitane od neutralnih na stranom jeziku. Takav nalaz nisu dobili za negativne riječi, odnosno zaključili su kako su negativne riječi pod utjecajem većeg broja faktora koji mogu dovesti do emocionalnog udaljavanja prilikom kognitivne obrade. Dodatno, pozitivne se riječi usvajaju u emocionalnom kontekstu, dok negativne ne, stoga dolazi do udaljavanja. Drugim riječima,

negativnim riječima nedostaje emocionalni kontekst i ne obrađuju se brže od neutralnih riječi (Sheikh i Titone, 2016). Neke studije sugeriraju i da višejezični govornici imaju manju emocionalnu reakciju kada im se prezentiraju riječi ili fraze ili kada se od njih traži da se prisjete događaja na njihovom maternjem jeziku (Caldwell-Harris, 2015). Ipak, emocionalno distanciranje ne ovisi isključivo o jeziku. Degner i suradnici (2012) ističu kako je pri tome ključno je li materinji jezik onaj koji je dominantan i više korišten. Ako osoba više preferira i koristi drugi jezik, imat će veću reakciju na afektivne riječi u odnosu na prvi jezik (Degner i sur., 2012).

Tabu riječi i prijekori također izazivaju snažnije fiziološke reakcije kod govornika materinjeg jezika u odnosu na osobe kojima je to drugi jezik (Ayçiçeği-Dinn i Gleason, 2003). Razlike u emocionalnosti dokumentirane su i analizom narativa i autobiografskih sjećanja kojima se pokazalo da se osobe bolje prisjećaju događaja iz djetinjstva na maternjem jeziku (Schrauf, 2000). Također, efekt zaboravljanja izraženiji je kad se prisjećanje odvija na stranom jeziku. Općenito, autor zaključuje da su sjećanja iz djetinjstva emocionalnije nabijena kada su opisana na maternjem jeziku u odnosu na strani jezik. U istraživanju u igrama na sreću, Gao i suradnici (2015) su koristili učinak „vruće ruke“. Pokazalo se da su se, kada su pozitivni ishodi igre predstavljeni na stranom jeziku, sudionici znatno manje kockali i reagirali sporije nego kad su im informacije prezentirane na maternjem jeziku. Time su pokazali da su ljudi spremniji precijeniti mogućnost dobitka pri kockanju nakon niza pozitivnih događaja koji su im donijeli dobitak te su spremniji preuzeti veći rizik ako su im informacije prezentirane na maternjem jeziku. Díaz-Lago i Matute (2019) pokazuju smanjen učinak iluzije uzročnosti na stranom jeziku, a koja predstavlja vjerovanje da postoji uzročna veza između dva događaja koji zapravo nisu povezani. Sudionici koji su zadatke rješavali na stranom jeziku bili su točniji u otkrivanju iluzije, odnosno češće su dolazili do zaključka da prezentirani događaji nisu uzročno povezani. Autori zaključuju da se na stranom jeziku mogu donositi točnije prosudbe i odluke u nepredviđenim situacijama (Díaz-Lago i Matute, 2019). Nadalje, neka istraživanja pokazuju da bi laganje bilo lakše na stranom jeziku zbog smanjene emocionalnosti, ali pritom ističu da su sudionici zabrinutiji oko laganja zbog slabijeg znanja stranog jezika (Caldwell-Harris, 2015).

Jezik, a i emocije, neodvojivi su od kulture unutar koje se proučavaju. De Rivera i Páez (1992) definiraju emocionalnu klimu kao kolektivne osjećaje i ponašanje te

općenito kako se ljudi u društvu emocionalno odnose jedni prema drugima. Navode da se kulture razlikuju po važnosti koja se pridaje pojedinim emocijama i situacijama koje izazivaju emocije. De Rivera i Páez (1992) ističu kako je pitanje do koje su mjere emocije socijalno konstruirane pojedinom kulturom. Nadalje, Foolen i suradnici (2012) postavljaju pitanje mogu li razlike među jezicima utjecati na percepciju i doživljavanje emocija. Kao primjeri za takve kulturalne razlike u jezicima mogu se uzeti brojne riječi iz različitih jezika. Primjerice, riječ *madrugada* na španjolskom jeziku označava dio dana koji traje od ponoći do zore, a riječ kao takva nema svoj ekvivalent u, primjerice, hrvatskom jeziku. Isti primjer je japanska riječ *ukiyo* koja označava „lebdeći svijet“, a zapravo je japanski izraz koji se koristi za opisivanje urbanog stila života i kulture u Edo razdoblju Japana. Na hrvatskom jeziku riječ *propuh* ima kulturološko značenje u kojem ga se često povezuje s izvorom bolesti i opasnosti. To značenje, kao takvo, u španjolskom jeziku ne postoji. Stoga je opravdano zaključiti da kultura ima veliku ulogu u doživljavanju i razumijevanju različitih riječi, a onda i riječi koje su povezane s emocijama. Kako navodi Altarriba (2003), postoji osobno, subjektivno i kulturno pamćenje koje je lingvistički kodirano na jedinstven način unutar materinjeg ili dominantnog jezika, za razliku od stranog jezika. Osim toga, kulture različito potiču i jačaju emocionalne reakcije, što rezultira razlikama u tome u kojim se okolnostima emocionalne reakcije sankcioniraju (Butler i sur., 2007). Deawaele (2010) ovaj primjer živopisno ilustrira anegdotom iz vlastitog života tijekom noćnog izlaska u Malagi. Ističe kako su njegovi prijatelji Španjolci cijelu večer slobodno koristili vrlo uobičajenu psovku, no da su ostali zaprepašteni kad ju je on upotrijebio. Kako su objasnili, bilo je „smiješno“ i neprikladno čuti njega kako koristi tu riječ, a kao rezultat toga, doživio je osudu i čuđenje.

Kulture se razlikuju i u stupnju emocionalne izražajnosti (Foolen i sur., 2012). Autori pritom ističu kako se istraživanja ne usmjeravaju dovoljno na detaljne analize jezika korištenog u interakciji u stvarnom vremenu. Deawaele (2010) ističe kako komunikacija na drugom jeziku može biti otežana jer korisnici možda nemaju potrebna lingvistička sredstva za izražavanje emocija. Dodaje kako komunikacija na drugom jeziku zahtijeva napor da se prevladaju neuspjesi i postignu uspješne emocionalne interakcije.

Trenutno nije sasvim jasno u kojim se uvjetima efekt stranog jezika javlja. Rezultati istraživanja dvosmisleni su: samo dio istraživača pronalazi razlike u

emocionalnosti ovisno o jeziku. Dodatno, u istraživanjima u kojima su razlike pronađene, nije sasvim jasno koji mehanizmi se nalaze u podlozi. Primjer toga je istraživanje Ferré i suradnika (2010) u kojem su otkrili da sposobnost pamćenja emocionalno nabijenih riječi nije ovisna o jeziku, odnosno nisu pronašli razlike u upamćivanju riječi na materinjem ili stranom jeziku. Generalna je pretpostavka da se emocionalne riječi bolje pamte od neutralnih, no njihovo istraživanje nije potvrdilo ovu pretpostavku. Nije čak bilo važno ni koji je jezik dominantan, koja je bila dob usvajanja jezika ili sličnost između jezika. Iako literatura upućuje na te odrednice kao ključne pri proučavanju efekta stranog jezika, Ferré i suradnici su zaključili kako sve to nema učinak na pamćenje emocionalnih riječi na stranom jeziku.

Govoreći o emocionalnoj obradi na prvom i drugom jeziku, neka istraživanja pokazuju da neki dvojezični ljudi obrađuju emocionalne riječi na drugom jeziku na isti način kao i riječi na prvom (Eilola i sur., 2007), što je suprotno očekivanjima. U modificiranom Stroop zadatku, finsko-engleskim dvojezičnim sudionicima prezentirane su neutralne, pozitivne, negativne i tabu riječi na finskom i engleskom. Postojala je značajna interferencija između negativnih i tabu riječi u usporedbi s neutralnim riječima i to na oba jezika. Odnosno, negativne i tabu riječi izazvale su veće usporavanje u vremenu reakcije kod sudionika u odnosu na neutralne riječi, bez obzira na jezik. Osim toga, vrijeme reakcije se nije razlikovalo za pozitivne od neutralnih riječi. Iz tog nalaza autori zaključuju kako i materinji i strani jezik mogu izazvati jednaki emocionalni odgovor na riječi koje predstavljaju prijetnju. Drugim riječima, vrijeme reakcije na stranom jeziku nije bilo značajno sporije u odnosu na vrijeme reakcije na materinjem jeziku, što je suprotno očekivanjima. Iz toga proizlazi zaključak da su emocionalne asocijacije bile jednake u oba jezika.

Frances i suradnici (2020) nalaze da je učinak emocionalnosti isti u materinjem i stranom jeziku, čime dovode u pitanje tvrdnju da strani jezik dovodi do emocionalnog udaljavanja. Prezentirali su sudionicima opise dviju izmišljenih zemalja i testirali koliko dobro pamte činjenice o tim zemljama. Svaki je sudionik slušao jedan pozitivan i jedan neutralan opis koji su pročitani ili na njihovom materinjem (španjolskom) ili na stranom jeziku (engleskom). Sudionici su bolje pamteli činjenice koje su čuli u pozitivnim semantičkim kontekstima od onih naučenih u neutralnim semantičkim kontekstima i bili su bolji na svom materinjem nego na stranom jeziku. Drugim riječima, rezultati studije

mogli bi sugerirati da, umjesto da se emocionalnost sveukupno smanjuje na stranom jeziku, moguće je da su kognitivni resursi sudionika pod većim opterećenjem. Iz toga autori zaključuju da kognitivni resursi različito utječu na emocionalnost ovisno o zadatku (Frances i sur., 2020). Ako se emocionalnost opaža u kontekstu poznatih informacija, moguće je da nedostaju emocionalne asocijacije unutar tog jezika, čime se povećava emocionalno udaljavanje. Također, efekt stranog jezika najizraženiji je kod osoba s nižim znanjem jezika. Znanje i drugi aspekti jezičnog iskustva mogu utjecati na taj efekt, a također je i već spomenuta kultura neizostavni dio cijele priče budući da jezik predstavlja temeljna uvjerenja, norme i ponašanja u skladu s povezanom kulturom (Hayakawa i Keysar, 2018).

Kao što je već spomenuto, ljudi donose različite odluke na materinjem i stranom jeziku što je dijelom objašnjeno smanjenom emocionalnosti na stranom jeziku. Ipak, stupanj emocionalnog udaljavanja na stranom jeziku ovisit će o dobi usvajanja, čestini upotrebe stranog jezika i kontekstu u kojem je jezik usvajan. Nije svejedno koristi li se osoba stranim jezikom svakodnevno ili tek povremeno. Čavar i Tytus (2018) proveli su istraživanje na dvojezičnim sudionicima čiji je drugi jezik službeni jezik zemlje u kojoj žive i kojeg koriste na svakodnevnoj razini. Njima su prezentirali moralne dileme na materinjem i stranom jeziku, a rezultati su pokazali da nije bilo razlike u ishodima dilema ovisno o jeziku. Odnosno, sudionici su donosili jednake odluke na materinjem i stranom jeziku. Isti je slučaj s jezikom koji je lingvistički sličan materinjem jeziku (Dylman i Champoux-Larsson, 2020).

Dosadašnja istraživanja pokazuju da postoji trenutno neslaganje u području istraživanja efekta stranog jezika, odnosno nije sasvim jasno u kojim uvjetima se javlja. Dodatno, tek manji broj istraživanja bavio se efektom stranog jezika na hrvatskom jeziku. S obzirom na potrebu za boljim razumijevanjem ovog psiholingvističkog područja, cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u procjenama valencija riječi na materinjem i stranom jeziku na uzorku sudionika kojima je hrvatski materinji, a španjolski strani jezik.

Problem i hipoteze

Problem

Ispitati postoji li razlika u procjeni valencija riječi kod dvojezičnih sudionika čiji je materinji jezik hrvatski, a strani jezik španjolski, s obzirom na vrstu riječi i jezik.

Hipoteze

Neutralne riječi bit će procijenjene pozitivnijima od negativnih i negativnijima od pozitivnih. Ova razlika između negativnih, neutralnih i pozitivnih riječi bit će izraženija kod sudionika koji su procjene davali za riječi na hrvatskom jeziku nego kod sudionika koji su procjene davali za iste riječi na španjolskom jeziku.

Metoda

Sudionici

Ispunjavanju upitnika pristupilo je 150 sudionika, od čega ih 64 nije odgovorilo na sva tražena pitanja pa nisu uključeni u analizu podataka. Jedini uvjet za sudjelovanje bio je hrvatski jezik kao materinji i poznavanje španjolskog kao stranog jezika. Sudionici su procjenjivali svoje znanje španjolskog jezika na skali od 1 (izrazito loše) do 7 (izvrsno), a prosjek procjena iznosio je $M = 2.76$, $SD = 1.46$. Prosječan broj godina učenja španjolskog kao stranog jezika je $M = 12.8$, $SD = 12.9$. Sedmero sudionika procijenilo je svoje znanje španjolskog izrazito lošim zbog čega su isključeni iz analize te je stoga u konačnoj analizi podataka zadržano 79 sudionika. Sudjelovalo je značajno više sudionica ($N = 70$) nego sudionika ($N = 9$), a prosječna dob sudionika bila je 27 godina, uz minimum od 18 i maksimum od 52 godine. Iako odgovor na pitanje o stručnoj spremi nije bio obavezan, svi su sudionici odgovorili na pitanje. Prema razini obrazovanja, 20% ih je završilo srednju školu, 36% preddiplomski studij, a 43% diplomski ili poslijediplomski studij. Pitanje o zanimanju također nije bilo obavezno, no većina sudionika ($N = 72$) je odgovorila na njega. 21% je psihologa i studenata psihologije, a 15% sudionika su studenti različitih usmjerenja. Preostala zanimanja vrlo su različita i uključuju ponajviše

magistre prirodnih i društvenih znanosti ($N = 29$) i tehničare (veterinarski, farmaceutski i hotelijersko-turistički).

Nacrt

U istraživanju je primijenjen složeni mješoviti eksperimentalni nacrt 2x3. Sudionici su po slučaju podijeljeni u jednu od dvije skupine: 1) kontrolnu koja je procjenjivala riječi na hrvatskom jeziku) i 2) eksperimentalnu koja je procjenjivala riječi na španjolskom jeziku. Kao nezavisne varijable korištene su jezik na kojem su prikazane riječi (hrvatski ili španjolski) i vrsta riječi (pozitivne, neutralne, negativne). Zavisna varijabla je bila procjena valencije riječi.

Instrumenti

Sudionici su procjenjivali koliko smatraju da je prikazana riječ negativna, odnosno pozitivna na skali od 1 (vrlo negativna) do 7 (vrlo pozitivna), pri čemu je vrijednost 4 označavala neutralnu riječ. Sudionicima je prezentirano 45 riječi u slučajnom redosljedu na hrvatskom ili španjolskom jeziku, od čega 15 pozitivnih, 15 neutralnih i 15 negativnih. Popis riječi korišten u istraživanju sadržan je u *Prilogu 1*. Svaka riječ je bila pojedinačno prikazana na ekranu bez mogućnosti povratka na prethodnu stranicu, a vrijeme odgovaranja nije bilo ograničeno. Sudionici koji su ispunjavali verziju na španjolskom jeziku, uz svaku riječ imali su opciju odabrati „*ne razumijem što riječ znači*“. Riječi su odabrane iz javno dostupne baze formirane za španjolski jezik (Ferré i sur., 2017) u kojoj se nalazi sveukupno 2267 riječi s procjenama za 5 kategorija: (1) sreća, (2) ljutnja, (3) tuga, (4) strah i (5) gađenje. U ovom istraživanju, pozitivne riječi odabrane su između riječi koje imaju najviše procjene u kategoriji sreće, a negativne su odabrane između riječi koje imaju najviše procjene podjednako iz preostalih kategorija. Kao neutralne riječi odabrane su one koje su procijenjene kao najmanje emocionalne, odnosno one koje imaju niske procjene u svim kategorijama. Također, dio neutralnih riječi uzet je po uzoru na istraživanje Harris i suradnika (2009) s obzirom na to da su te riječi procijenjene kao neutralne. U istraživanje nisu uključene riječi koje su procijenjene da pobuđuju emociju iznenađenja, budući da nije jednostavno odrediti pripadaju li u kategoriju pozitivnih ili negativnih riječi. Općenito, nisu birane riječi koje su procijenjene kao ekstremne (npr. *violación* – silovanje) već su odabrane one s blažim procjenama. Za ekstremno procijenjene riječi je za očekivati da bi im ljudi pridavali jednake procjene valencija na

oba jezika pa efekt stranog jezika ne bi bilo moguće detektirati. Odnosno, ekstremno negativne riječi na hrvatskom bile bi doživljene kao jednako negativne na španjolskom, a isto vrijedi i za pozitivne. Također, nisu birane ni riječi koje su slične u hrvatskom jeziku (npr. *pedófilo* – pedofil). U konačnici, iz analize je izbačeno 7 riječi, od čega dvije neutralne, jedna pozitivna i 4 negativne jer je više od polovice sudionika označilo da ne razumije njihovo značenje na španjolskom jeziku. U analizi je zadržano 14 pozitivnih, 13 neutralnih i 11 negativnih riječi. Sudionicima su postavljena i pitanja o dobi, spolu, najvišoj završenoj razini obrazovanja i zanimanju.

Postupak

Istraživanje je provedeno u svibnju 2023., a podaci su prikupljeni online upitnikom koji je izrađen putem platforme *SurveyMonkey*. Upitnik je bio distribuiran putem direktne poveznice, a poziv za istraživanje bio je poslan studentima španjolskog jezika i književnosti, polaznicima škola stranih jezika i putem individualnih kontakata istraživača. Na početku upitnika, sudionicima je detaljno opisana svrha istraživanja te im je objašnjeno da je istraživanje u potpunosti anonimno i dobrovoljno te da mogu u bilo kojem trenutku od njega odustati bez ikakvih posljedica. Nakon toga, oni koji su odlučili sudjelovati u istraživanju, dobili su pristup upitniku, a po slučaju su podijeljeni u eksperimentalnu ili kontrolnu skupinu. 44 sudionika je riješilo upitnik na hrvatskom, a 35 na španjolskom. Stopa odustajanja bila je veća u skupini koja je dobila riječi na španjolskom. Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno oko 10 minuta.

Rezultati

Prikupljeni podaci obrađeni su u programu Jamovi. U kontrolnoj skupini bilo je 44, a u eksperimentalnoj skupini 35 sudionika. Deskriptivni podatci za cijeli uzorak ($N = 79$) prikazani su u *Tablici 1*.

Tablica 1

Deskriptivni podaci procjena valencija s obzirom na jezik i vrstu riječi ($N = 79$).

Vrsta riječi	Jezik	N	M	SD	Min	Max	Y	K
Neutralne	Hrvatski	44	4.68	0.328	4.04	5.11	-1.04	-0.20
	Španjolski	35	4.44	0.261	4.18	5.09	2.20	1.48
Pozitivne	Hrvatski	44	5.81	0.596	4.35	6.46	2.23	1.57
	Španjolski	35	6.04	0.353	5.16	6.68	-1.14	2.30
Negativne	Hrvatski	44	2.21	0.565	1.60	3.41	1.61	0.37
	Španjolski	35	1.98	0.481	1.55	3.09	2.25	1.61

Y – koeficijent spljoštenosti, K – koeficijent asimetrije

Iz rezultata deskriptivne statistike, prikazanih u *Tablici 1*, vidljivo je da su sudionici riječima na španjolskom davali nešto ekstremnije procjene nego na hrvatskom. Aritmetička sredina pozitivnih riječi na španjolskom veća je od onih na hrvatskom, što upućuje na to da su sudionici riječi na španjolskom procjenjivali pozitivnijima. Negativnim riječima su davali niže procjene na španjolskom, što je vidljivo iz aritmetičkih sredina, iz čega se može zaključiti da su procjenjivali riječi nešto negativnijima u odnosu na riječi na hrvatskom. Iz minimuma i maksimuma je vidljiv isti trend, odnosno to da su sudionici riječima na španjolskom davali veće procjene valencija za pozitivne, a manje procjene valencija za negativne riječi.

Za provjeru razlika između kontrolne i eksperimentalne skupine, a s obzirom na samoprocjenu znanja jezika i formalnu razinu znanja, provedena su dva t-testa čiji su rezultati prikazani u *Tablici 2*.

Tablica 2

Rezultati *t*-testova na nezavisnim uzorcima s obzirom na razinu samoprocjene znanja španjolskog i s obzirom na formalnu razinu znanja ($N=79$)

Znanje španjolskog	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>d</i>
Samoprocjena	8.08	84.0	< .001	0.359
Formalna razina znanja *	1.49	47.6	0.143	0.341

* Razina znanja prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike koja razlikuje šest stupnjeva znanja stranog jezika (A1, A2, B1, B2, C1, C2)

Rezultati prvog *t*-testa pokazuju da postoje razlike između kontrolne i eksperimentalne skupine s obzirom na samoprocjenu znanja španjolskog. Sudionici u eksperimentalnoj skupini, koji su procjenjivali valencije riječi na španjolskom, procjenjuju svoje znanje značajno boljim ($M=3.89$, $SD=1.28$) od sudionika u kontrolnoj skupini ($M=1.94$, $SD=0.956$). S obzirom na narušenu pretpostavku o homogenosti varijanci za varijablu formalne razine znanja, primijenjen je Welchov *t*-test. Rezultati prikazani u *Tablici 2* pokazuju da ne postoje razlike u formalnoj razini znanja između kontrolne ($M=2.00$, $SD=0.763$) i eksperimentalne skupine ($M=2.11$, $SD=1.53$).

Očekivane su razlike između aritmetičkih sredina procjena valencija riječi za pozitivne, neutralne i negativne riječi ovisno o jeziku na kojem su riječi prikazane, a za testiranje razlika korištena je složena analiza varijance. Prije provedbe analize varijance, trebalo je provjeriti jesu li zadovoljene pretpostavke normaliteta distribucija varijabli, podjednakog broja sudionika u svim eksperimentalnim skupinama, homogenost varijanci između skupina i sfericiteta (Harwell i sur., 1992). Homogenost varijanci skupina pozitivnih, neutralnih i negativnih riječi testirana je Leveneovim testom a rezultati su prikazani u *Tablici 2*. Rezultati su pokazali neznačajan Levenov test, čime je pretpostavka o homogenosti zadovoljena. Mauchlyjev test sfericiteta nije se pokazao značajnim ($\chi^2 = 0.989$, $p = 0.904$), što znači da je uvjet sfericiteta zadovoljen.

Tablica 3

Leveneov test za testiranje homogenosti varijanci između skupina pozitivnih, neutralnih i negativnih riječi

	<i>F</i>	<i>df</i> ₁	<i>df</i> ₂	<i>p</i>
Pozitivne riječi	3.510	1	20	0.076
Neutralne riječi	0.154	1	20	0.699
Negativne riječi	0.517	1	20	0.480

Nadalje, normalnost distribucije provjerena je putem koeficijenta asimetrije i spljoštenosti. Vrijednosti koeficijenta prikazani u *Tablici 1* ne odstupaju ekstremno od intervala [-2, 2] pa se mogu smatrati približno normalnima i kao takve omogućavati korištenje parametrijskih statističkih postupaka (Ryu, 2011). Dodatno je napravljena provjera Shapiro-Wilk testom (Prilog 2) iz kojeg je vidljivo da postoje odstupanja od normaliteta. Pokazalo se da normalnu distribuciju imaju jedino skupine neutralnih riječi na španjolskom, pozitivnih riječi na hrvatskom i negativnih riječi na španjolskom. Ipak, analiza izgleda distribucije i Q-Q dijagrama pokazala je da ta odstupanja nisu velika. Osim toga, kako navode Harwell i suradnici (1992), analiza varijance je prilično robusna na odstupanja od normaliteta distribucija u slučaju kad to odstupanje nije ekstremno i kad su zadovoljene ostale pretpostavke za provedbu analize. S obzirom na to da odstupanja nisu ekstremna i da su pretpostavke homogenosti i sfericiteta zadovoljene, provedena je analiza varijance.

Za provjeru razlika u procjenama valencija riječi s obzirom na jezik, provedena je višesmjerna analiza varijance s nezavisnim varijablama jezik riječi (hrvatski ili španjolski) i vrsta riječi (pozitivna, neutralna ili negativna). Rezultati provedene analize prikazani su u *Tablici 4*.

Tablica 4

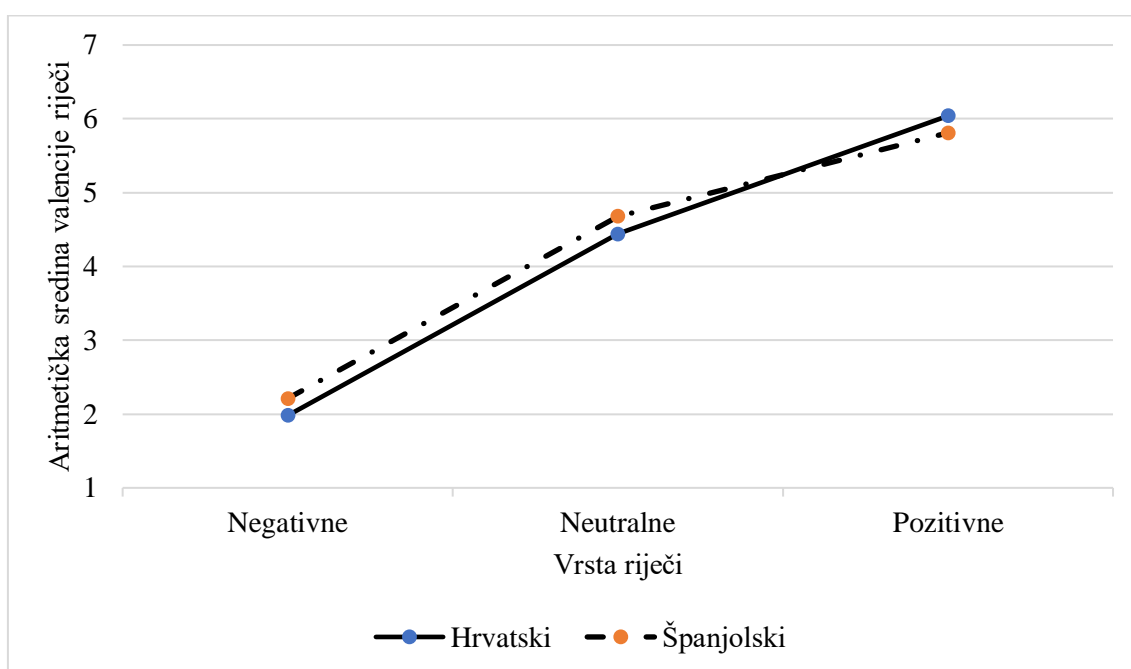
Rezultati višesmerne analize varijance s nezavisnim varijablama jezik riječi i vrsta riječi za zavisnu varijablu procjene valencije riječi

	<i>F</i>	<i>df</i> ₁	<i>df</i> ₂	η_p^2	<i>p</i>
Vrsta riječi	444.87*	2	40	0.957	< .001
Jezik	0.509	1	20	0.025	0.086
Vrsta riječi * Jezik	0.478	2	40	0.115	0.484

Složena analiza varijance je pokazala značajan glavni efekt vrste riječi ($F(2,40) = 441.87, p < 0.01 ; \eta^2 = .957$), neznačajan glavni efekt jezika ($F(1,20) = 0.509, p > 0.05 ; \eta^2 = .025$) i neznačajnu interakciju ($F(2,40) = 2.61, p > 0.05 ; \eta^2 = .115$). Rezultati su prikazani u *Tablici 4*. Koeficijent kvadrirane parcijalne ete za glavni efekt vrste riječi upućuje na velik učinak ($\eta^2 = .957$). *Slika 1* grafički prikazuje odnos aritmetičkih sredina procjena valencije riječi s obzirom na jezik.

Slika 1

Grafički prikaz aritmetičkih sredina valencije riječi s obzirom na vrstu riječi i jezik

Značajan je prvi glavni efekt vrste riječi, što znači da postoji statistički značajno djelovanje vrste riječi na procjene valencija, na način da su sudionici, očekivano, negativnim riječima davali najniže procjene na skali, neutralnima više, a pozitivnima najviše.

Za glavni efekt vrste riječi, proveden je Tukeyjev *post-hoc* test za utvrđivanje razlike između skupina. Iz rezultata je vidljivo kako razlike postoje između svih skupina. Sudionici različito procjenjuju valenciju riječi ovisno o tome jesu li one pozitivne, neutralne ili negativne.

Tablica 4*Rezultati Tukeyjevog post-hoc testa za utvrđivanje razlika među skupinama*

Vrsta riječi		Vrsta riječi	Razlika aritmetičkih sredina	Standardna pogreška	<i>p</i>
Negativne	-	Neutralne	-2.49	0.129	< .001
	-	Pozitivne	-3.78	0.124	< .001
Neutralne	-	Pozitivne	-1.28	0.135	< .001

Rezultati su pokazali da nije bilo razlike u procjenama valencija riječi s obzirom na jezik. Dakle, očekivana interakcija vrste riječi i jezika nije dobivena. Drugim riječima, sudionici su pozitivne, neutralne i negativne riječi procjenjivali jednako pozitivnima, odnosno negativnima, na španjolskom kao i na hrvatskom jeziku. Osim toga, nije dobiven ni glavni efekt jezika, što znači da nije bilo razlike u procjenama valencija riječi s obzirom na jezik. Točnije, sudionici su riječima davali jednake procjene na hrvatskom i na španjolskom.

Rasprava

Ovim istraživanjem pokušalo se provjeriti postoji li razlika u procjenama valencije riječi kod dvojezičnih sudionika čiji je materinji jezik hrvatski, a strani jezik španjolski, s obzirom na vrstu riječi i jezik na kojem su prikazane.

Pretpostavka je bila da će neutralne riječi biti procijenjene pozitivnijima od negativnih i negativnijima od pozitivnih, što je potvrđeno u skladu s očekivanjima. Osim toga, pretpostavka je bila da će razlika između negativnih, neutralnih i pozitivnih riječi biti izraženija kod sudionika koji su procjene davali za riječi na hrvatskom jeziku nego kod sudionika koji su procjene davali za iste riječi na španjolskom jeziku. Odnosno, očekivalo se da će za pozitivne riječi na hrvatskom procjene biti više nego na španjolskom, a za negativne riječi niže na hrvatskom nego na španjolskom. Rezultati nisu pokazali očekivane razlike. Sudionici su pozitivne riječi na hrvatskom procjenjivali jednako pozitivnima kao i na španjolskom, a isto je vrijedilo i za negativne riječi. Time glavna

pretpostavka o smanjenoj emocionalnosti na stranom jeziku nije potvrđena. Ovaj nalaz je u skladu s nalazima već spomenutih istraživanja Ferréa i suradnika (2010), Frances i suradnika (2020) te Čavar i Tytus (2018).

Deawaele i Pavlenko (2002) navode kako literatura sugerira da postoje rodne razlike u emocionalnosti između muškaraca i žena, na način da su žene emotivnije od muškaraca, sklonije razgovarati o emocijama i imaju tendenciju slobodnije koristiti neformalni stil govora. Iz toga bi se moglo zaključiti da bi ukupne procjene valencija u ovom istraživanju možda bile drugačije na uzorku muškaraca, upravo zbog rodni razlika. Ipak, potreban je oprez pri zaključivanju, jer kako pokazuju rezultati istraživanja Deawaele i Pavlenko (2002), pitanje je jesu li žene emocionalnije zbog genetskih čimbenika i ličnosti ili zbog odgoja. Odnosno, od žena se očekuje da budu emotivnije i brižnije što ih dovodi do toga da takva očekivana ponašanja uče i pokazuju. Pitanje je jesu li žene zaista emotivnije od muškaraca u toj mjeri da razlike u emocionalnosti postoje i na stranom jeziku. Ako postoji neka razlika u emocionalnosti i izražavanju emocija između muškaraca i žena, ne očekuje se da bi te razlike dovele do različitog funkcioniranja efekta stranog jezika kod muškaraca i žena. Odnosno, iako uzorak uglavnom čine žene, može se pretpostaviti da bi razlike u emocionalnosti na materinjem i stranom jeziku bile prisutne i kod muškaraca.

Osim roda, Dewaele i Pavlenko (2002) navode razlike u osobinama ličnosti poput ekstraverzije. Introvertirani pojedinci skloniji su suprimiranju emocija i emocionalnih iskustava, dok su ekstraverti skloniji pokazivati emocije i razgovarati o njima. Moguće je da su među sudionicima bili zastupljeniji ekstraverti koji su manje skloni suprimiranju emocija pa time i procjenjuju emocionalne riječi više emocionalnima nego što bi to učinili introverti.

Već spomenuta anksioznost mogla se odraziti na uspjeh u zadatku kao strah od negativne evaluacije i ispitna anksioznost. S obzirom na to da nije poznat stupanj doživljene anksioznosti kod sudionika, moguće je da dio uzorka čine i anksiozne osobe koje su zbog straha od evaluacije i potencijalne ispitne anksioznosti imale lošiji uradak, što se moglo odraziti na procjene valencija riječi na način da su ih procjenjivale manje emocionalnima na stranom jeziku. Osim toga, anksioznost prisutna tijekom samog učenja stranog jezika negativno je povezana s uspjehom (Azher i suradnici, 2010), što se kasnije

može odraziti i na efekte stranog jezika. Anksiozne osobe u riziku su od slabijeg usvajanja sadržaja, što kao posljedicu može imati nerazumijevanje, što dovodi do toga da je teže registrirati efekte emocionalnosti u stranom jeziku.

Kultura i kulturni kontekst neizostavni su dio rasprave o emocionalnosti i jeziku. S obzirom na to da nije dobiven očekivani efekt jezika, može se postaviti pitanje u kojoj mjeri bi kulturne razlike mogle biti odgovorne za takav nalaz. Španjolski se često kolokvijalno naziva strastvenim jezikom. U prilog tome idu brojna literarna, glazbena i filmska djela. Može se pretpostaviti da se španjolski i hrvatski jezik razlikuju po razinama emocionalnosti općenito. Osim toga, ako se španjolska kultura smatra strastvenom, moguće je da ljudi koji uče španjolski jezik usvajaju taj stereotip o Španjolcima i španjolskom jeziku. Zbog toga možda riječi na španjolskom doživljavaju emocionalnijima nego što bi ih doživljavali na nekom drugom jeziku pa time i ponište efekt stranog jezika. Ako je španjolska kultura razlog zbog koje nije potvrđena hipoteza, možda bi na nekom drugom stranom jeziku rezultati bili drugačiji.

Van Zyl i Meiselman (2016) su proučavali ulogu kulture i jezika u emocijama izazvanih pićima. Poznato je da potkategorije proizvoda, kao što su vrste pića, imaju različite emocije u različitim kulturama. Autori su sastavili popis pića za koje su očekivali da će izazvati neku emociju kod sudionika, a čiji je zadatak bio procijeniti koje se emocije odnose na ta pića. Pokazalo se da su sudionici iz različitih zemalja imali različite emocionalne reakcije na različite vrste pića. Iz toga su zaključili da je pri izradi popisa emocionalnih sadržaja važno uzeti u obzir i kulturu i jezik te razumjeti da popis izrađen u jednoj zemlji za određenu vrstu proizvoda nije nužno prikladan u drugoj zemlji ili za drugi proizvod. Iz istog se može zaključiti da popis riječi odabran za istraživanje može biti različito prikladan za hrvatski, odnosno španjolski jezik.

Ograničenja istraživanja

Niz je ograničenja ovog istraživanja. Sudionici su se međusobno razlikovali po broju godina učenja stranog jezika, zbog čega se može pretpostaviti da se međusobno razlikuju i u razini znanja i razumijevanja španjolskog. Odgovarali su koliko godina su učili španjolski jezik, no nisu precizirali uče li ga još uvijek aktivno. S obzirom na to da ni vrijeme ispunjavanja upitnika nije bilo ograničeno, moguće je da su se neki sudionici služili i rječnikom, suprotno uputi zadanoj na početku. To predstavlja prijetnju valjanosti

koju bi bilo moguće eliminirati u budućim istraživanjima provedbom eksperimenta uživo ili prethodnim testiranjem razine znanja sudionika. Zatim, pitanje je mogu li se nalazi istraživanja uopćiti na drugačije okolnosti od onih u eksperimentu, čime je upitna ekološka valjanost jer, kao što je već spomenuto, korištenje stranog jezika različito je u učionici i u naturalističkim uvjetima. S obzirom na to da reprodukcija na stranom jeziku kod nekih ljudi izaziva anksioznost, moguće je da bi u uvjetima komunikacije uživo efekt emocionalnosti bio drugačiji.

Nadalje, za razliku od nekih drugih istraživanja, ovo istraživanje nije uzelo u obzir varijable poput dobi početka učenja jezika, broja godina učenja, nekih osobina ličnosti ili konteksta učenja. Kontrolne varijable služile su samo za eliminaciju sudionika koji nisu udovoljili temeljnom kriteriju pristupanja istraživanju, a koje se odnosilo na poznavanje španjolskog kao stranog, a hrvatskog kao materinjeg. Sudionici su se razlikovali po razinama samoprocjena znanja španjolskog jezika na način da su sudionici koji su procjenjivali valencije na španjolskom procijenili svoje znanje boljim. Ipak, sudionici se nisu razlikovali po formalnim razinama znanja. Moguće je da su u skupini koja je davala procjene na španjolskom ostali oni sudionici koji misle da bolje znaju španjolski jezik, dok za sudionike koji su ispunjavali hrvatsku verziju, zapravo nije bilo važno koliko dobro znaju jezik. Odnosno, oni su sve procjene davali na hrvatskom pa njihovo znanje španjolskog nije imalo efekta na procjene. Nadalje, kako pokazuju već spomenuta istraživanja, za očekivati je da će efekt stranog jezika biti manji, odnosno da ga neće biti kod osoba koje dugo uče i govore jezik. S obzirom na to da je prosječna dob učenja u ovom istraživanju bila 12 godina, moguće je da je duljina učenja smanjila potencijalni efekt jezika. Također, kod osoba koje ne poznaju strani jezik dovoljno dobro, postoji rizik od nerazumijevanja riječi, što se i pokazalo kod dijela sudionika koji su izbačeni iz analize. Iako su sudionici dulji broj godina učili španjolski, njihove samoprocjene znanja nisu visoke stoga je moguće i da je nerazumijevanje sadržaja utjecalo na efekt.

Sljedeći nedostatak vezan je uz problem samoprocjene. Mjere korištene u istraživanju temelje se na samoprocjeni pojedinca te su kao takve podložne brojnim utjecajima. Moguće je da osoba podcijeni ili precijeni vlastito znanje. Isto tako, kod samoprocjena postoji i mogućnost laganja. Ne može se sa sigurnošću tvrditi da nije bilo varanja, odnosno služenja rječnikom ili konzultiranja druge osobe tijekom rješavanja. Provedba istraživanja u uvjetima uživo, a ne *online*, omogućila bi bolju eksperimentalnu

kontrolu. Također, bilo bi poželjno uključiti i objektivnije mjere znanja španjolskog, umjesto oslanjanja na samoprocjene. Time bi se izbjegao rizik izbacivanja sudionika iz analize zbog nerazumijevanja riječi i mogle bi se tražiti razlike u procjenama valencija ovisno o jeziku, a s obzirom na razinu znanja jezika.

Osim već spomenutih, veličina ($N = 79$) i raznolikost uzorka na kojemu se istraživanje provelo predstavljaju dodatna ograničenja ovog istraživanja. Gotovo cijeli uzorak čine žene, čime se ne dobiva realna slika populacije, zbog čega je upitna populacijska valjanost istraživanja.

Preporuke za buduća istraživanja

Razina procjene valencija riječi može ovisiti o vrsti podražajnog materijala. Kao i u drugim istraživanjima koja ne nalaze efekt stranog jezika, očito je da podražajne riječi u ovom istraživanju nisu izazvale emocionalno udaljšavanje koje je nužno da bi došlo do efekta. Korištene su pojedinačne imenice za koje je moguće da pobuđuju manje emocija od, primjerice, tekstova. Naime, Eilola i suradnici (2007) navode kako pojedinačne riječi mogu pobuditi manje razine emocionalnosti od složenijih jezičnih podražaja zbog čega razlike između materinjeg i stranog jezika neće biti registrirane dok u stvarnosti postoje. Stoga bi u budućim istraživanjima bilo korisno provjeriti postojanje efekta stranog jezika na dužim tekstovima koji bi mogli pobuditi više emocija od pojedinačnih riječi. Osim vrste podražajnih materijala, bilo bi korisno istražiti i efekt stranog jezika na materijalima koji sudionicima nisu zadani vizualno, već auditivno. Iako istraživanje Hsu i suradnika (2015) ne pronalazi efekt stranog jezika, autori sugeriraju da njihovi rezultati ne moraju značiti da efekt stranog jezika ne postoji, već da nije sasvim jasno u kojim uvjetima se javlja. Isto bi se moglo reći i za ovo istraživanje.

Zanimljivo je da tek manji broj istraživanja, kako navodi Milanović (2019), uključio djecu u procjene skupa riječi i njihovih prijevoda na stranom jeziku. I ovo istraživanje je primjer u kojem su sudjelovale samo odrasle osobe. Bilo bi zanimljivo replicirati istraživanje na mlađem uzrastu i usporediti sa starijem, s obzirom na to da se pokazuje da postoje razlike u emocionalnosti na stranom jeziku između onih koji dulje uče jezik, i između onih koji su tek počeli učiti. McFarlane i suradnici (2020) ističu kako početnici s niskim znanjem jezika možda neće uspjeti razumjeti sve riječi na stranom jeziku, što je bio slučaj i u ovom istraživanju, ali bi zato u budućim istraživanjima bilo

dobro dati odabrane lingvističke materijale na procjenu stručnjacima koji bi mogli precizirati kojoj razini znanja su oni primjereni. Naravno, nije za očekivati da će svaki sudionik uvijek znati značenje svake riječi, no taj je problem bio dovoljno prisutan u istraživanju da su neke riječi morale biti izbačene jer većina sudionika nije znala njihovo značenje i samim time nije mogla procijeniti valenciju riječi.

S obzirom na to da se mali broj istraživanja usmjerava na područje ličnosti i efekta stranog jezika, bilo bi zanimljivo istražiti postoje li razlike u doživljenoj emocionalnosti na stranom jeziku, ovisno o razni ekstraverzije. Ovaj rad se nije bavio osobinama ličnosti, no istraživanje Sekulić (2014) na uzorku hrvatskih studenata pokazalo je da postoji značajna povezanost između ekstraverzije i stavova studenata prema aktivnostima koje uključuju dijeljenje ideja na satu španjolskog jezika. Ako je pretpostavka da dijeljenje ideja uključuje i emocionalnu komponentu, može se očekivati da postoje i neke razlike s obzirom na razinu ekstraverzije. Bilo bi dobro istraživanja provesti i na drugim jezicima koji se uče u hrvatskim školama. Dio pažnje posvećen je njemačkom jeziku (Tonković i sur., 2019), no postoji niz jezika koji se mogu uključiti u istraživanja, kao što su talijanski, francuski ili engleski. Dodatno, s obzirom na to da postoje izraženije razlike u emocionalnosti između zapadnjačke i istočnjačke kulture (Butler i sur., 2007) bilo bi zanimljivo uključiti jezike poput, primjerice, japanskog ili korejskog.

Praktične implikacije

Niz dosadašnjih istraživanja ukazuje na to da je strani jezik manje emocionalan. Mnogobrojne praktične implikacije ukazuju na potrebu za daljnjim proučavanjem ovog područja, a posebno u svijetu koji je sve izloženiji svakodnevnoj komunikaciji na stranom jeziku. Istraživanje efekta stranog jezika može biti relevantno za klinički i savjetodavni rad. Primjer toga je retraumatizacija kod ratnih veterana kojoj su izloženi čitanjem i slušanjem aktualnih vijesti o ratu u Ukrajini. Pretpostavka je da se izlaganjem tim sadržajima na stranom jeziku mogu pobuditi manja emocionalna reakcija i izazvati niže razine neugodnih emocija i stresa. Isto tako, u terapijskom radu s klijentima o osjetljivim temama, može biti korisno pokušati komunicirati ili smišljati intervencije na stranom jeziku. Također, pokazalo se da su reklame na stranom jeziku manje emocionalne, a da one na materinjem jeziku pobuđuju više emocija (Nederstigt, i Hilberink-Schulpen, 2018) što mogu biti implikacije za psihologiju marketinga. Primjerice, poznato je da dvojezični

potrošači mogu drugačije reagirati na poruke reklama ovisno o jeziku na način da im reklame o proizvodima vezanim za dom, obitelj i slobodno vrijeme izazivaju najjače emocionalne reakcije na materinjem jeziku (Caldwell-Harris i Aycicegi-Dinn, 2016). Praktične implikacije važne su i za obrazovni kontekst, budući da se pokazuje da je strani jezik manje emocionalan u uvjetima usvajanja u učionici. To bi moglo upućivati na važnost razvoja novih materijala i nastavnih planova koji u obzir uzimaju emocionalnost i emocije u stranom jeziku. Važnosti istraživanja ove teme pridodaje i činjenica da je slabo istražena na govornicima hrvatskog jezika.

Još nije sasvim jasno kada se efekt stranog jezika pojavljuje, a kada ne (McFarlane i sur., 2020). Rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na potrebu za daljnjim istraživanjima kako bi se utvrdio i mehanizam nastajanja ovog efekta. Postavlja se pitanje može li se uopće precizno procjenjivati emocionalnost jezika te uspoređivati s drugim jezicima ako nedostaju ključne odrednice koje u stvarnom životu jezik čine emocionalnim, poput humora, sarkazma i metafora. Iako je postojalo očekivanje da će efekt stranog jezika biti detektiran u ovom istraživanju, nije iznenađujuće da on nije potvrđen. Naime, niz je ograničenja ovog istraživanja koje bi valjalo unaprijediti u budućim istraživanjima, a također bi bilo zanimljivo uključiti i druge strane jezike, s obzirom na neistraženost ovog područja na hrvatskom jeziku. Ipak, rezultati mogu dati vrijedne spoznaje u ovom području.

Jednako zaključku Hsu i suradnika (2015), može se zaključiti kako rezultati ovog istraživanja ne ukazuju nužno na to da efekt stranog jezika ne postoji, već pomažu razjasniti uvjete pod kojima se on javlja. S obzirom na današnju globalnu povezanost i prisutnost stranih jezika u mnogim sferama života, znanje jezika nastavlja biti vrijedno i relevantno pa je zato važno dalje istraživati to zanimljivo psiholingvističko područje.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je ispitati postoji li razlika u procjenama valencija riječi ovisno o jeziku na kojem je riječ prikazana. Rezultati su pokazali da se procjene valencija razlikuju ovisno o vrsti riječi, odnosno o tome pripada li riječ u kategoriju pozitivnih, neutralnih ili negativnih riječi. Općenito su procjene za negativne riječi bile najniže, za neutralne više i za pozitivne najviše, što je u skladu s očekivanjima. Ipak, glavni nalaz o efektu stranog jezika nije potvrđen. Nije bilo razlike u procjenama valencija ovisno o jeziku na kojem jeziku je riječ bila prikazana. Sudionici su neutralnim riječima davali jednake procjene na oba jezika, pozitivne su procjenjivali jednako pozitivnima, a negativne jednako negativnima na oba jezika. Odnosno, nije došlo do očekivanog emocionalnog udaljavanja pri korištenju stranog jezika.

Literatura

- Altarriba, J. (2003). Does cariño equal “liking”? A theoretical approach to conceptual nonequivalence between languages. *International Journal of Bilingualism*, 7(3), 305-322. <https://doi.org/10.1177/13670069030070030501>
- Atas, M. (2015). The reduction of speaking anxiety in EFL learners through drama techniques. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 176, 961-969. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.565>
- Anooshian, L. J. i Hertel, P. T. (1994). Emotionality in free recall: Language specificity in bilingual memory. *Cognition & Emotion*, 8(6), 503-514. <https://doi.org/10.1080/02699939408408956>
- Azher, M., Anwar, M. N. i Naz, A. (2010). An investigation of foreign language classroom anxiety and its relationship with students achievement. *Journal of College Teaching & Learning (TLC)*, 7(11). <https://doi.org/10.19030/tlc.v7i11.249>
- Bialystok, E., Craik, F. I. i Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in cognitive sciences*, 16(4), 240-250. [10.1016/j.tics.2012.03.001](https://doi.org/10.1016/j.tics.2012.03.001)
- Butler, E. A., Lee, T. L. i Gross, J. J. (2007). Emotion regulation and culture: Are the social consequences of emotion suppression culture-specific?. *Emotion*, 7(1), 30. <https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.1.30>
- Caldwell-Harris, C. L. (2015). Emotionality differences between a native and foreign language: Implications for everyday life. *Current Directions in Psychological Science*, 24(3), 214-219. <https://doi.org/10.1177/0963721414566268>
- Caldwell-Harris, C. L. i Ayçiçeği-Dinn, A. (2009). Emotion and lying in a non-native language. *International Journal of Psychophysiology*, 71(3), 193-204. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2008.09.006>
- Costa, A., Foucart, A., Arnon, I., Aparici, M. i Apesteguia, J. (2014). “Piensa” twice: On the foreign language effect in decision making. *Cognition*, 130(2), 236-254. [10.1016/j.cognition.2013.11.010](https://doi.org/10.1016/j.cognition.2013.11.010)
- Eilola, T. M., Havelka, J. i Sharma, D. (2007). Emotional activation in the first and second language. *Cognition and Emotion*, 21(5), 1064-1076. <https://doi.org/10.1080/02699930601054109>
- Eilola, T. M. i Havelka, J. (2011). Behavioural and physiological responses to the emotional and taboo Stroop tasks in native and non-native speakers of English. *International Journal of Bilingualism*, 15(3), 353-369. <https://doi.org/10.1177/1367006910379263>
- Čavar, F. i Tytus, A. E. (2018). Moral judgement and foreign language effect: when the foreign language becomes the second language. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 39(1), 17-28. [10.1080/01434632.2017.1304397](https://doi.org/10.1080/01434632.2017.1304397)
- Degner, J., Doycheva, C. i Wentura, D. (2012). It matters how much you talk: On the automaticity of affective connotations of first and second language

- words. *Bilingualism: Language and Cognition*, 15(1), 181-189. <https://doi.org/10.1017/S1366728911000095>
- De Rivera, J. i Páez, D. (2007). Emotional climate, human security, and cultures of peace. *Journal of social issues*, 63(2), 233-253. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2007.00506.x>
- Dewaele, J. M. (2010). *Emotions in multiple languages*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dewaele, J. M. i Pavlenko, A. (2002). Emotion vocabulary in interlanguage. *Language learning*, 52(2), 263-322. [10.1111/0023-8333.00185](https://doi.org/10.1111/0023-8333.00185)
- Díaz-Lago, M. i Matute, H. (2019). Thinking in a Foreign language reduces the causality bias. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 72(1), 41-51. <https://doi.org/10.1177/1747021818755326>
- Dylman, A. S. i Champoux-Larsson, M. F. (2020). It's (not) all Greek to me: Boundaries of the foreign language effect. *Cognition*, 196, 104148. [10.1016/j.cognition.2019.104148](https://doi.org/10.1016/j.cognition.2019.104148)
- Ekman, P. i Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic. *Emotion review*, 3(4), 364-370. [10.1177/1754073911410740](https://doi.org/10.1177/1754073911410740)
- Ferré, P., Guasch, M., Martínez-García, N., Fraga, I. i Hinojosa, J. A. (2017). Moved by words: Affective ratings for a set of 2,266 Spanish words in five discrete emotion categories. *Behavior research methods*, 49, 1082-1094.
- Ferré, P., Ventura, D., Comesaña, M. i Fraga, I. (2015). The role of emotionality in the acquisition of new concrete and abstract words. *Frontiers in Psychology*, 6, 976. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00976>
- Foolen, A., Lüdtke, U. M., Racine, T. P. i Zlatev, J. (2012). *Moving ourselves, moving others: Motion and emotion in intersubjectivity, consciousness and language*. John Benjamins Publishing Company.
- Frances, C., De Bruin, A. i Duñabeitia, J. A. (2020). The influence of emotional and foreign language context in content learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 42(4), 891-903. [10.1017/S027226311900072X](https://doi.org/10.1017/S027226311900072X)
- Gao, S., Zika, O., Rogers, R. D. i Thierry, G. (2015). Second language feedback abolishes the “hot hand” effect during even-probability gambling. *Journal of Neuroscience*, 35(15), 5983-5989. <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.3622-14.2015>
- Grosjean, F. i Li, P. (2013). *The psycholinguistics of bilingualism*. John Wiley & Sons.
- Hadjichristidis, C., Geipel, J. i Surian, L. (2019). Breaking magic: Foreign language suppresses superstition. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 72(1), 18-28. <https://doi.org/10.1080/17470218.2017.1371780>
- Hamers, J. F. i Blanc, M. (2000). *Bilinguality and bilingualism*. Cambridge University Press.

- Harris, C. L., Gleason, J. B. i Aycicegi, A. (2006). When is a first language more emotional? Psychophysiological evidence from bilingual speakers. *Bilingual education and bilingualism*, 56, 257.
- Harris, C. L., Ayçiçeği, A. i Gleason, J. B. (2003). Taboo words and reprimands elicit greater autonomic reactivity in a first language than in a second language. *Applied Psycholinguistics*, 24(4), 561-579. [10.1017/S0142716403000286](https://doi.org/10.1017/S0142716403000286)
- Hayakawa, S. i Keysar, B. (2018). Using a foreign language reduces mental imagery. *Cognition*, 173, 8-15. [10.1016/j.cognition.2017.12.010](https://doi.org/10.1016/j.cognition.2017.12.010)
- Harwell, M. R., Rubinstein, E. N., Hayes, W. S. i Olds, C. C. (1992). Summarizing Monte Carlo results in methodological research: The one-and two-factor fixed effects ANOVA cases. *Journal of educational statistics*, 17(4), 315-339. <https://doi.org/10.3102/10769986017004315>
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B. i Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern language journal*, 70(2), 125-132.
- Hsu, C. T., Jacobs, A. M. i Conrad, M. (2015). Can Harry Potter still put a spell on us in a second language? An fMRI study on reading emotion-laden literature in late bilinguals. *Cortex*, 63, 282-295. [10.1016/j.cortex.2014.09.002](https://doi.org/10.1016/j.cortex.2014.09.002)
- Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Kensinger, E. A. i Corkin, S. (2003). Memory enhancement for emotional words: Are emotional words more vividly remembered than neutral words?. *Memory & cognition*, 31(8), 1169-1180. [10.3758/bf03195800](https://doi.org/10.3758/bf03195800)
- Keysar, B., Hayakawa, S. L. i An, S. G. (2012). The foreign-language effect: Thinking in a foreign tongue reduces decision biases. *Psychological science*, 23(6), 661-668. <https://doi.org/10.1177/0956797611432178>
- Kroll, J. F. i Bialystok, E. (2013). Understanding the consequences of bilingualism for language processing and cognition. *Journal of cognitive psychology*, 25(5), 497-514. [10.1080/20445911.2013.799170](https://doi.org/10.1080/20445911.2013.799170)
- Kroll, J. F. i De Groot, A. M. (Eds.). (2009). *Handbook of bilingualism: Psycholinguistic approaches*. Oxford University Press.
- Kross, E. i Ayduk, O. (2017). Self-distancing: Theory, research, and current directions. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 55, pp. 81-136). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/bs.aesp.2016.10.002>
- Lindquist, K. A., MacCormack, J. K. i Shablack, H. (2015). The role of language in emotion: Predictions from psychological constructionism. *Frontiers in psychology*, 6, 444. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00444>
- Tonković, M., Dumančić, F. i Anđel, M. (2019). Efekt stranog jezika i odlučivanje o moralu. *Suvremena lingvistika*, 45(88). <https://doi.org/10.22210/suvlin.2019.088.06>

- McFarlane, S., Cipolletti Perez, H. i Weissglass, C. (2020). Thinking in a non-native language: A new nudge? *Frontiers in Psychology*, 11, 2278. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.549083>
- McLean, C. P. i Anderson, E. R. (2009). Brave men and timid women? A review of the gender differences in fear and anxiety. *Clinical psychology review*, 29(6), 496-505. [10.1016/j.cpr.2009.05.003](https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.05.003)
- Milanović, I. (2019). *English as a foreign language: how emotional can it be?* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Odsjek za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Nederstigt, U. i Hilberink-Schulpen, B. (2018). Advertising in a Foreign Language or the Consumers' Native Language? *Journal of international consumer marketing*, 30(1), 2-13. [10.1080/08961530.2017.1363008](https://doi.org/10.1080/08961530.2017.1363008)
- Prior, A. i MacWhinney, B. (2010). A bilingual advantage in task switching. *Bilingualism: Language and cognition*, 13(2), 253-262. <https://doi.org/10.1017/S1366728909990526>
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior research methods*, 43, 1066-1074.
- Schrauf, R. W. (2000). Bilingual autobiographical memory: Experimental studies and clinical cases. *Culture & Psychology*, 6(4), 387-417. <https://doi.org/10.1177/1354067X0064001>
- Sekulić, M. (2014). *Utjecaj osobnosti na stavove studenata španjolskog kao stranog jezika prema aktivnostima na satu.* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Odsjek za romanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Sheikh, N. A. i Titone, D. (2016). The embodiment of emotional words in a second language: An eye-movement study. *Cognition and Emotion*, 30(3), 488-500. [10.1080/02699931.2015.1018144](https://doi.org/10.1080/02699931.2015.1018144)
- Smith, N. K., Cacioppo, J. T., Larsen, J. T., i Chartrand, T. L. (2003). May I have your attention, please: Electrocortical responses to positive and negative stimuli. *Neuropsychologia*, 41(2), 171-183. [https://doi.org/10.1016/S0028-3932\(02\)00147-1](https://doi.org/10.1016/S0028-3932(02)00147-1)
- van Zyl, H. i Meiselman, H. L. (2016). An update on the roles of culture and language in designing emotion lists: English, Spanish and Portuguese. *Food Quality and Preference*, 51, 72-76. [10.1016/j.foodqual.2016.02.019](https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2016.02.019)
- Woumans, E. V. Y., Santens, P., Sieben, A., Versijpt, J. A. N., Stevens, M. i Duyck, W. (2015). Bilingualism delays clinical manifestation of Alzheimer's disease. *Bilingualism: Language and Cognition*, 18(3), 568-574. <https://doi.org/10.1017/S136672891400087X>

Prilog 1

Popis riječi korištenih u istraživanju

Hrvatski			Španjolski		
Pozitivne	Neutralne	Negativne	Pozitivne	Neutralne	Negativne
toplina	stroj	lopov	calor	máquina	ladrona
nagrada	navika	kriminalac	recompensa	hábito	delincuente
med	<i>hodnik*</i>	zatvor	miel	<i>pasillo*</i>	cárcel
savršenstvo	<i>zdjela*</i>	suša*	perfección	<i>cuenco*</i>	<i>sequía*</i>
čudo	ormarić	pakao	milagro	armario	infierno
san	kutija	zvijer	sueño	caja	bestia
<i>pobjednik*</i>	stolac	strvina*	<i>vencedor*</i>	silla	<i>carroña*</i>
sposobnost	vrata	moljac*	habilidad	puerta	<i>polilla*</i>
pjevač	prst	mrtav	cantante	dedo	muerto
srce	ime	razočaranje	corazón	nombre	decepcionar
pravda	stranica	oružje	justicia	página	arma
umjetnost	dio	laž	arte	parte	mentira
pas	tvornica	zamka	perro	fábrica	trampa
vrlina	vilica	osveta	virtud	tenedor	venganza
obrazovanje	član	pljuska*	educación	miembro	<i>bofetada*</i>

* *izbačene iz analize*

Prilog 2

Shapiro-Wilk test za procjenu normalnosti distribucije

Jezik	Emocionalnost riječi	<i>W</i>	<i>p</i>
Hrvatski	Neutralne	0.949	0.587
Španjolski	Neutralne	0.859	0.037
Hrvatski	Pozitivne	0.873	0.046
Španjolski	Pozitivne	0.924	0.253

Hrvatski	Negativne	0.891	0.144
Španjolski	Negativne	0.752	0.002
